

СТАНОВИЩЕ

от проф. Валери Стоилов Стоянов, доктор по психология, кат. „Психология”,
Юридически факултет на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”

относно дисертационен труд на тема

**„Влияние на семейните отношения и на взаимоотношенията родител-дете,
върху тревожната експресия при деца в предучилищна възраст”,**

за присъждане на ОНС „доктор” по професионално направление 3.2.

Психология, на **ас. Вероника Иванова**

I. Общо представяне на дисертационния труд, актуалност на темата и резултати от изследването.

Дисертационният труд на ас. Вероника Иванова е посветен на актуален и значим за човешката цивилизация проблем, които се отнася до настоящето и бъдещето на децата, до тяхното психично благополучие и оптималното им функциониране и социализиране.

Актуалността на темата сполучливо е формулирана в увода на труда. Докторантът подчертава недостига на знание за влияние на семейната среда, особено в актуалната социална ситуация, върху психическото развитие на децата (с. 4).

В структурно отношение дисертационният труд се състои от увод, изложение, представено в три глави, заключение и използвана литература. Общият обем е 141 страници компютърна разпечатка. Дисертационният труд се позовава на 201 литературни източници - 60 на кирилица и 85 на английски език. Прави положително впечатление фактът, че голяма част от литературните източници са от последните десет години.

Като цел на дисертационния труд докторантът си поставя „...да се създаде модел за диагностика на семейни отношения и отношения родител-дете, като се анализират онези техни особености, които взаимодействат с поведението на тревожност при деца в предучилищна възраст.” (с. 5). За постигане на целта са формулирани 7 адекватни задачи, а за проверка на взаимовръзки и взаимоотношения между променливи в модела на изследваното явление – 3 хипотези.

В първа глава на дисертационния труд последователно се анализират теоретични модели за същността на семейството и модели за обяснение на взаимоотношенията между семейните партньори и функциониране на семейството.

В отделна точка са изяснени родителско-детските отношения в семейството, като е анализирана и ролята им върху психичното развитие на децата.

Във втора глава се анализират изследователски модели за връзката между родителски стил и тревожността при децата. Акцент е поставен върху влиянието на родителския стил и специфичните родителски практики върху тревожната експресия при децата.

В трета глава се представя изследване за влияние на семейните отношения и на взаимоотношенията родител-дете, върху тревожната експресия при деца в предучилищна възраст. В рамките на емпиричното изследване е направена валидизация на методика за семейни взаимоотношения SFI – (Self-Report Family Inventory: Version II. и валидизация на скала за поведенческа тревожност в предучилищна възраст, за български културни условия. Основният акцент в емпиричното изследване е поставен върху оценката за влиянието на отношенията майка-дете върху проявяваната от децата тревожност в предучилищна възраст, както и на взаимовръзките на семейния климат и тревожността при децата.

След всяка глава са представени адекватни изводи, ориентирани към целта на дисертационния труд.

Теоретичната част на дисертационния труд е разработена с разбиране на проблематиката и е показана способност за критична оценка на съществуващите теоретични модели и резултатите от емпиричната им проверка, както и възможността за приложението им за конкретните цели на настоящото изследване.

Моделът на емпиричното изследване е адекватен на поставената цел и формулираните за проверка хипотези. Емпиричната информация е обработена количествено чрез използване на дескриптивна статистика, корелационен, дисперсионен, факторен и регресионен анализ. Качествените анализи са съотнесени към издигнатите хипотези. Направени са задълбочени изводи, които имат сериозна практико-приложна стойност и са база за разработване на програми и тренинги за по-адекватно родителство.

Като цяло емпиричното изследване е прецизно планирано и проведено, а емпиричната информация качествено обработена и анализирана. Специално подчертавам прецизната работа по валидизиране на методики за български културни условия. Прави впечатление прецизната проверката на факторната структура на методиките, валидността им, чрез корелиране с резултатите от подобни методики, проверката на вътрешната консистентност на скалите и надеждността им, чрез използване на подхода тест-ретест.

Дисертационният труд притежава научни и научно-приложни приноси, в актуална област на психологическото познание.

Авторефератът отразява изцяло съдържанието на дисертационния труд. Основните части от него са представени в статии в списания и сборници с научни трудове.

II. Бележки и препоръки към дисертационния труд

Към дисертационния труд имам следните бележки и препоръки:

1. Основно изискване при представяне на емпирични изследвания е процедурата на изследването да бъде описана с такива подробности, че всеки следващ изследовател да може, ако желае, да повтори изследването и провери резултатите. Препоръчвам на Вероника Иванова при следващи публикации да описва достатъчно подробно процедурите по провеждане на емпиричните изследвания, като изхожда от гореописаното правило.

2. Използваните за емпиричното изследване извадки също се нуждаят от по-подробно описание, за да може читателят още по-добре да се ориентира в направените анализи и изводи.

Направените бележки и препоръки не променят положителното ми оценка за дисертационния труд и неговата значимост от гледна точка на научните и научно-приложните приноси, които има. Те са посочени, за да подпомогнат докторантът да усъвършенства в бъдещи научни трудове научния апарат и начина на представяне на резултатите от емпиричните изследвания.

Препоръчвам трудът да бъде издаден като монография след преработка, като смятам, че ще бъде полезен за специалистите в областта на психологията на развитието, психологичното консултиране и за педагози, които работят с деца в предучилищна възраст.

III. Научни и научно-приложни приноси:

Дисертационният труд дава основание за формулиране на следните научни и научно-приложни приноси:

1. Направен е задълбочен, критичен анализ и обобщение на теоретични модели и емпирични изследвания, обясняващи същността на семейството и семейните взаимоотношения, както и взаимовръзките между родителското поведение и нагласите при деца с тревожни прояви в предучилищна възраст.

2. Установени са фактори на семейната среда, които се отнасят до семейните взаимоотношения, взаимоотношенията майка-дете, родителските стилове на поведение, както и личностни особености на родителите, които пряко влияят върху нивата на тревожност при децата от предучилищна възраст.

3. Идентифицирани са родителски стилове, предиктори на повишени нива на тревожност при децата.

4. Валидизирани за български условия са методика за изследване на семейни взаимоотношения и инструмент за изследване на тревожността на деца в предучилищна възраст.

IV. Заключение

Представеният дисертационен труд е цялостно и актуално изследване в значима област на психологическото познание. Има характеристики на завършен монографичен труд. Научните приноси са от теоретичен и приложно-практичен характер. Това ми дава основание да препоръчам на уважаемите членове на научното жури напълно убедено, да гласуват за присъждането на **Вероника Иванова** на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление **3.2.Психология (Медицинска психология)**.

19.06.2016 г.

Гр. Варна

Рецензент:

Проф. д-р Стоянов